

(Als) tekens in de ruimte

(Als) *tekenen in de ruimte* is een tentoonstelling over kunst, architectuur, display en hun dialoog. Ze kwam tot stand dankzij een dialoog tussen mijzelf en Hans Demeulenaere, een van de zes deelnemende kunstenaars. Samen nodigden we kunstenaars uit van wie we dachten dat ze op een boeiende manier zouden interageren met de architectuur van Huis de Valk, het 16de-eeuwse pand waarin Emergent gevestigd is.

(Als) *tekenen in de ruimte* bevraagt (tentoonstellings)architectuur en de implicaties ervan, displays en de neutraliteit of kracht ervan. Dankzij het 'gesamtkunstwerk' zijn de domeinen van architectuur, display en kunst al lang geen afgebakende gebieden meer, maar bestaat er daarentegen een gelijkwaardigheid en kruisbestuiving tussen deze vormen. In het verleden herdachten avant-garde kunstenaars/ontwerpers zoals bijvoorbeeld Laszlo Moholy-Nagy en El Lissitzky al op radicale wijze de relatie tussen tentoonstellingsruimte, display, kunstobject en toeschouwer. En ook vandaag is de vraagstelling rond display en (tentoonstellings)architectuur van onmiskenbaar belang voor de kunstenaar.

Joachim Coucke, Hans Demeulenaere, Erika Hock, Marc Nagtzaam, Régis Perray en Sarah & Charles beantwoorden elk op hun eigen manier deze vraagstelling. Architecturale vormen van display versperren de weg, onzichtbare

architectuur wordt zichtbaar en soms worden architectuur en display het kunstwerk zelf. De kunstenaars spelen een spel met de karakteristieken van de ruimte, grijpen her en der in en voegen zo eventueel betekenis toe. Interpuncties, soms op gespannen voet, dan weer harmonieus vervlochten: vraagtekens, rustpunten, kritische noten.

Roxane Baeyens

Team Emergent wil deze tentoonstelling graag opdragen aan de oprichter van Emergent en artistiek directeur Frank Maes. We zijn meer dan blij dat hij destijds zijn studies architectuur inruilde voor de wetenschap der beeldende kunsten. Dankzij hem kunnen we vandaag vijf jaar Emergent vieren!

Joachim Couckes werk handelt over technologie, internet en artificiële intelligentie. Het gaat de kunstenaar niet om het voorspoedige vooruitzicht ervan. Hij waarschuwt eerder voor de schaduwzijde van deze, voor ons comfort natuurlijk welgekomen, technologieën. De, door sciencefictionfilms gevoede, angst dat op een dag machines aan de macht zijn, is niet eens zo onredelijk. Er is immers de verontrostende tendens dat technologie, en het internet in het bijzonder, steeds meer ons leven binnendringt en controleert. “Big Brother is watching you! Niet de regering, zoals George Orwell voorspelde, maar enkele gigantische technologiebedrijven houden ons in de gaten. Onze onlineactiviteit wordt gecontroleerd, gestuurd en geconstrueerd. En dit met maar één doel voor ogen: economische return,” aldus de kunstenaar.

De in de tentoonstelling opgestelde werken zijn als “donkere portretten van emotieloze, uitgeholde cyberwezens” die deze schaduwkant van technologie en internet belichamen. Plastic manden bevatten vanitastaferelen opgebouwd uit afgedankte computer hardware. De traditionele schedel werd vervangen door plastic maskers, anonieme gezichten. De sculpturen zijn verbonden met een in eerste instantie minder zichtbaar deel van de architectuur van Huis de Valk: een onder de plankenvloer verscholen wirwar van elektrische draden en netwerkkabels. Met de stopcontac-

ten ontblootte Coucke het gehele circuit. De kunstenaar hoopt ons hiermee iets duidelijk te maken: “Hoewel wij menen in een draadloze wereld te leven, hebben we meer dan ooit bedrading nodig om met elkaar in contact te blijven.” Hij verwijst met zijn installatie ook naar de geschiedenis van het gebouw, dat enkele jaren geleden nog kantoren huisvestigde. De architectuur van het pand werd er danig voor aangepast. Zout op de wonde dus. Ook Couckes lichtbak, in de kelder opgesteld, zinspeelt op de geschiedenis van het gebouw als kantoorruimte. Het beeld lijkt gemaakt te zijn in de kelder van het pand. Een desolate, in grijze tinten opgetrokken bureau, badend in koud licht, symboliseert de vervreemding en eenzaamheid die onze ‘draadloze’ samenleving met zich meebrengt.

Met zijn werk onderzoekt Hans Demeulenaere wat de display precies inhoudt, in welke mate deze de toeschouwer in zijn kijken beïnvloedt. Hij gooit daarmee elk onderscheid tussen kunst, architectuur en design overboord. Het is de modernistische vormtaal die hem het meest interesseert. Of het nu gaat om de iconische fauteuil van Le Corbusier of het Aldo van Eyck paviljoen. Gefocust op vorm en procedure, appropriert en deconstrueert hij deze modernistische vormen. Hij kopieert, spiegelt en verdubbelt. Een stalen onderstel vertaalt hij in een houten structuur, leren kussens in kraftpapieren 'zakken'.

Display wordt kunstwerk bij Demeulenaere. Een omgekeerde tafelstructuur, potenstructuur wordt een autonome sculptuur. De perforaties in het MDF zijn gelijkaardig aan de gaten in de bakstenen en refereren aan de bekisting, een leegte. Tussen vloer en plafond is een draadstang geklemd. Op boven elkaar zwevende cirkelvormige horizontale vlakken, displays zijn o.a. een terracotta bloempotschoteltje (een display op een display) gepresenteerd en een steen die sterk doet denken aan een stuk zeep. De hangende tl-lamp ontmoet zijn dubbele in een met de hand beschilderde stok.

Samen met Samyra Moumouh (tentoonstellingsarchitecte) maakte Hans Demeulenaere ook een videoinstallatie voor *(Als) tekens in de ruimte*. De recentste in een reeks van drie. Een

eerste video maakte Demeulenaere samen met Kris Kimpe (o.a. assistent van kunstenaar Dan Graham). Deze ging terug op een paviljoen van Dan Graham waarin 6 videowerken verwerkt waren (*New Design for Showing Video's*, 1995). Een tweede video, eveneens gemaakt met Moumouh, had tot onderwerp het Braem paviljoen in het Middelheimpark te Antwerpen. Voor de derde video filmden ze de tentoonstellingspaviljoenen van Insel Hombroich, een oud militair domein in Duitsland. Het werd een sobere registratie van de tentoonstellingsarchitectuur, een opeenvolging van verschillende standpunten, van binnen en buiten. Zo trachten ze de ruimte-indeling en -beleving van de afzonderlijke paviljoenen te vatten en weer te geven. Samen ontwierpen Demeulenaere en Moumouh ook drie modules, gebaseerd op het formaat en de verhoudingen van de monitor waarop de video afgespeeld wordt: een stoffen zitzak, een met gaten doorboord zitelement in spaanplaat en een berken display.

Het werk van Erika Hock is een cross-over tussen sculptuur, architectuur en design. In *(Als) tekens in de ruimte* toont ze enkele zwart-wit wandtapijten, geïnspireerd op Adolf Loos' ontwerp (Oostenrijks-Tsjechisch architect, 1870 – 1933) voor een huis van Josephine Baker (Amerikaans-Franse zangeres en danseres, 1906 – 1975). Loos stond bekend voor zijn massieve huizen met eenvoudige, onversierde, veelal witte buitengevels. Zijn ontwerpen benadrukten de functionaliteit van de ruimte. Elke vorm van overbodige ornamentiek schrapte hij resoluut. De gevels van het huis dat hij in gedachten had voor Baker zouden echter bekleed zijn met afwisselend zwart en witte horizontale stukken marmer en doorboord met vensters als kleine, diepe inkepingen. Hocks speelse panelen van zwart en wit vilt herinterpreteren deze architectuur als lichaam: de ramen worden glurende ogen. Ze zijn iets tussen sculptuur, tweedimensionaal werk en architectuur en onderzoeken de relatie die ontstaat tussen de wandtapijten onderling en de hen omringende architectuur. Het vilten materiaal evocert een huiselijke sfeer in de tentoonstellingsruimte en verwijst naar shyrdak, traditionele vilten tapijten uit de kunstenaar haar geboorteland, Kyrgyzstan. Deze worden gebruikt ter decoratie van joerten.

Op de eerste verdieping van Huis de Valk toverde Erika Hock een installatie van ons vertrouwd ogende objecten om tot een choreografie van kronkelende figuren. De aantrekkelijke kleu-

ren en materialen in *Swingers* hebben iets modieus. De objecten, lampen en schommels, verliezen hun functionaliteit, maar verkennen al dansend de architectuur van de ruimte.

Marc Nagtzaam maakt tekeningen in potlood en krijt, zowel op papier als rechtstreeks op de wand. Veelal in zwart-wit, maar soms toch ook in kleur, zoals hier in *Emergent*. Met zijn muurtekening weet Nagtzaam de architecturale ruimte op een unieke manier te herdefiniëren, te hertekenen. Voor *Surplus* vertrok hij van een vroeger werk in gekleurd krijt op zwart schoolbord. De vrolijke pastelkleuren roepen allerlei associaties op. “Ik moest onbewust denken aan make-up, maar de kleuren hebben natuurlijk ook iets kinderlijks,” vertrouwt de kunstenaar mij toe. “Ik vind het vooral merkwaardig dat, hoewel de benadering van een gekleurde krijttekening als *Surplus* dezelfde is als de benadering van mijn zwart-wit tekeningen, het kleurkrijt de tekening als het ware op zijn kop zet.” De kleur countert in zekere zin de *sérieux* van het zwarte potlood. “Alsof het niet kan, alsof je het niet mag toelaten,” voegt Nagtzaam eraan toe. Onbewust speelt hij met het eigen verwachtingspatroon en dat van de toeschouwer.

De tekens, op de muur of op papier, zijn steeds intuïtief samengebracht en een (her)combinatie van elementen uit eigen tekeningen of schetsen. Deze werkmethode is het resultaat van het productieproces van zijn boek *Zeichnungen*, dat in 2015 verscheen bij Roma Publications. In dat boek haalde Nagtzaam zijn tekeningen uit elkaar in losse elementen die opnieuw gecombineerd konden worden tot

andere tekeningen. “Ik hou van de tekening als ‘idee’ die op meerdere manieren uitgevoerd kan worden,” verklaart de kunstenaar. Zo kan de tekening ook een sculptuur worden (in samenwerking bv. met Hans Demeulenaere), of een frame (het project in Ledeberg) of deel uitmaken van de architectuur. Naast de muurtekening toont Nagtzaam in *(Als) tekens in de ruimte* ook tekeningen op papier en enkele riso-prints, waarbij verschillende tekeningen over elkaar gedrukt werden (‘RISO’ is een digitale druktechniek die de kunstenaar ook gebruikte voor zijn boek *Zeichnungen*). Twee tekeningen ten slotte maakte Nagtzaam naar aanleiding van zijn project voor de Standaertsite te Ledeberg. Voor dit stadspark ontwierp hij een metalen structuur die overgroeid zal worden door klimplanten en zo het hele jaar door zal veranderen van gedaante. Nagtzaam vertrok voor deze tekeningen van hetzelfde ruimtelijke raster. Kleine verschuivingen leverden echter een dermate andere orde en dynamiek op.

Les Petites Fleurs de l'Apocalypse is een bijdrage van de Franse kunstenaar Régis Perray. Het project kadert in het laatste herdenkingsjaar van de Eerste Wereldoorlog en kwam mij ter ore dankzij artivator Beatrijs Eemans. Na passages in o.a. Frac Franche-Comté, Mac Val Vitry-sur-Seine, Alliance française de Cuba, Musée des Beaux-Arts Rennes, Musée des Beaux-Arts Nantes en ISELP Brussel, vond het nu ook een tijdelijke thuishaven in de Westhoek.

Les Petites Fleurs de l'Apocalypse begon als een creatieopdracht van het Kasteel van Angers en het Franse Centrum voor Nationale Monumenten. Vertrekpunt was het *Wandtapijt van de Apocalypse*, een sleutelwerk in de collectie van het kasteel, en meer bepaald de bloemen die de achtergrond vormen voor de taferelen met zeven plagen. Het wandtapijt staat symbool voor heropleving na een periode van geweld en destructie. Op eenzelfde manier viert Perray met zijn bloemen het fragiele herstel na vier jaar van vernietiging. Met klaprozen en korenbloemen brengt hij niet alleen hulde aan de in de strijd gesneuvelde geallieerde soldaten, maar bij uitbreiding ook aan alle soldaten, burgers, slachtoffers en overlevers van andere oorlogen overal ter wereld. In samenwerking met Atelier d'Offard (ontwerper en fabrikant van traditioneel vervaardigd behangpapier in Tours, Frankrijk) creëerde de kunstenaar een eigen behangpapier met bloemmotief, om vervolgens

alle bloemelementen eigenhandig uit te knippen en op een muur te kleven. Veelal laag tegen de grond laat hij de efemere bloemen opschieten in musea, kunstencentra, maar ook in private instellingen en de publieke ruimte. Perray stuurde met de post enkele bloemen op naar Emergent. Samen met mijn collega Lieven Pyfferoen, die het gebouw als geen ander kent, verkende ik de architectuur van Huis de Valk op een geheel nieuwe manier: met de blik naar beneden gericht.

Het oeuvre van het kunstenaarsduo Sarah & Charles omvat verschillende kunstvormen: installaties, sculpturen, video's en scénografie laten ze naadloos in elkaar overvloeien. De rode draad doorheen hun werk is een interesse voor verhaal, fictie en mise-en-scène. Ook in Emergent pogen ze de tentoonstellingsruimte te fictionaliseren. Een bakstenen gordijn verwelkomt de bezoeker bij het binnenkomen in de tentoonstellingsruimte. Het legt een link naar de bakstenen vloer wat verderop en verhult twee 'Haut Reliefs': architectuur/décor opgehangen aan de muur. Het eigenlijke onderwerp hiervan is verborgen achter iets wat lijkt een bakstenen muur te zijn. Enkel doorheen de inkepingen kunnen we er een glimp van opvangen. Ingelijst hopen de stukken architectuur het statuut van kunstwerk te kunnen verwerpen.

Verder wandelend in de tentoonstellingsruimte stoten we op twee architecturale vormen van display. Sarah & Charles ontwierpen de metalen structuren, versierd met macramé en planten, vorig jaar voor een groepstentoonstelling in Argos. Vandaag versperren ze in Emergent de weg naar het tussenverdiep en gaan ze tegelijkertijd in dialoog met de trap ernaar. Aangekomen op het tussenverdiep, snijdt een stenen bankje ons de pas af. Maar de 'steen' is geen 'steen' en is vergroeid met de valse muur die al een tijdje dienstdoet als tentoonstellingsarchitectuur. De bank wordt geflankeerd door

een 'Sound', geluid zonder geluid. De (klank)-kleur deint uit in de ruimte en palmt de tentoonstellingsarchitectuur in.

In de videoruimte draait Sarah en Charles' film *Suspension of Disbelief*, het vierde deel uit de reeks *Props for Drama* (2009-2013). 'Suspension of disbelief' is een term uit de literatuur waarmee bedoeld wordt op het gegeven dat de lezer, of in dit geval de toeschouwer, voor even zijn ongeloof dient op te schorten om volledig te kunnen opgaan in het verhaal. Dit gegeven is essentieel voor het werk van Sarah & Charles, dat een spel is tussen voor en achter de schermen, dat voortdurend illusies creëert om ze gelijktijdig op te heffen. In *Suspension of Disbelief*, een musical, danst de cast met spierwitte, overduidelijk fake architecturale elementen, 'props' die terugkeren in de lichtbak, elders opgesteld in de kelder.

Borrowed Space is de titel van de duotentoonstelling van Hans Demeulenaere en Marc Nagtzaam die simultaan loopt met *(Als) tekens in de ruimte*. Ze werd opgezet naar aanleiding van hun gelijknamige publicatie die later uitgebracht zal worden bij Roma Publications en op 16 september, tijdens de finissage van de huidige tentoonstelling, officieel voorgesteld aan het publiek. Tegelijkertijd zal ook een editie verschijnen die Demeulenaere en Nagtzaam in opdracht van Emergent maakten. In hun duotentoonstelling herinterpreteren de kunstenaars de elementen uit het boek op een ruimtelijke manier. Demeulenaeres bijdrage bestaat uit een reeks objecten in MDF, telkens interpretaties van tentoonstellingsobjecten, meubels of sculpturen. Het zijn zowel objecten van de kunstenaar zelf (gebruikt in vorige tentoonstellingen) als objecten ontleend aan andere kunstenaars, architecten of designers, waaronder: Gerrit Rietveld, Eileen Gray, Donald Judd, Le Corbusier en Andrea Zittel. Al deze objecten hebben een horizontale 'functie', zijn horizontale dragers en werden gestapeld tot één grote totaalinstallatie. Marc Nagtzaam beantwoordde Demeulenaeres mdf-objecten met een architecturale muurtekening en enkele tekeningen in potlood op papier. De publicatie *Borrowed Space* zal bestaan uit een combinatie van tekeningen, scans van tekeningen en fotomateriaal van objecten en tekeningen, waarbij het concept 'architectuur' steeds centraal staat.

Initiatiefnemers: Johan Blanckaert & Veronique Ghekiere, Dirk Castelein & Hilde Devos, Tine & Charlotte Castelein, Pierre Debra & Charlotte Houtsaeger, Wim Dejonghe & Caroline Pill, Marc Ecker & Ann Braet, Frank Maes & Astrid Bonduel, Ivan Maes, Niko Maes

Sponsors: Maes Promotie en Constructie, Castelein, Ivan en Anny Maes, Advocatenkantoor Pierre Debra

Adviseurs: Thomas Caron, Luc Derycke, Sam Eggermont, Lieven Pyfferoen, Rolf Quaghebeur

EMERGENT-team: Roxane Baeyens, Ann Cesteleyn, Jelle Clarisse, Frank Maes, Lieven Pyfferoen

Met dank aan de kunstenaars, ProjecteSD (Barcelona), Cosar HMT (Düsseldorf), Be-Part en Jean-Sebastien Hambey

EMERGENT
Grote Markt 26, 8630 Veurne
galerie@emergent.be
www.emergent.be

SAVE THE DATES

zondag 26 augustus (15u30 tot 17u): rondleiding in de tentoonstelling door curator Roxane Baeyens.

zondag 26 augustus (15u30 tot 17u): workshop voor kinderen begeleid door Elise Debrock.

zondag 16 september (14u tot 18u): finissage met boekvoorstelling van *Borrowed Space* in aanwezigheid van kunstenaars Hans Demeulenaere en Marc Nagtzaam.

rondleiding, leden: 5 euro / niet-leden: 10 euro
workshop, leden: 10 euro / niet-leden: 15 euro

Inschrijving via galerie@emergent.be